

BELIJDENIS EN HEILIG AVONDMAAL

Belijdenis

Het is altijd weer een verblijdende dag wanneer jonge mensen mochten komen tot het doen van belijdenis in het openbaar. Op de 'vragen van Voetius' volgt een ja-woord voor Gods aangezicht. Overigens zijn deze vragen niet van Voetius zelf. Hij heeft ze in zijn *Politica Ecclesia* goedgekeurd om te gebruiken. Dat is een belangrijke keuze geweest van ons voorgelacht. Dat blijkt als we ernaar luisteren.

1. Verklaart gij dat gij de leer van onze kerk, welke gij geleerd, ge-hoord en beleden hebt, houdt voor de ware en zaligmakende leer, overeenkomende met de Heilige Schrift?
2. Beloofd gij dat gij door Gods genade in de belijdenis van deze zaligmakende leer standvastig zult blijven en daarin zult leven en sterven?
3. Beloofd gij dat gij overeenkomstig deze heilige leer uw leven altijd godvruchtig, eerbaar en onberispelijk zult inrichten en dat gij uw belijdenis met goede werken zult versieren?
4. Beloofd gij dat gij u aan de vermaning, terechtwijzing en kerkelijke tucht wilt onderwerpen en onderworpen zult zijn, indien (wat God verhoede) het mocht gebeuren, dat gij u in leer of leven kwaamt te misgaan?

Het zijn dus twee vragen over *de leer*, één over het *leven* en een laatste over de onderwerping aan de ambtelijke vermaning, terecht-wijzing en kerkelijke tucht.

Deze vragen zijn in de lijn van de regel die Micron in 1550 heeft opgesteld en je nog steeds kunt vinden achter het Kort Begrip door Faukelius:

“Als degenen die zich tot de gemeente begeven willen, deze hoofd-stukken in den grond bekend en beleden hebben, zo vraagt men hun of zij ook ergens in, aangaande de leer, enigen twijfel hebben; opdat men hun moge genoegdoen. Indien iemand onder hen zegt: Ja, zo zoekt men hem uit de Schrift te voldoen; en is het dat zij allen gerust zijn, zo vraagt men of zij ook voorgenomen hebben door Gods genade bij dezen leer te blijven, de wereld te verzaken, en een nieuw christelijk leven te leiden. Ten einde vraagt men ook of zij zich aan de christelijke tucht willen onderwerpen. Hetwelk gedaan hebbende, men hen vermaant tot vrede, liefde en eendrachtigheid met alle mensen, en tot vredemaking, indien iemand van hen met zijn naaste iets uitstaande heeft.”

In de 'vragen van Voetius' hoor je deze elementen terugkomen, hoewel enigszins nadrukkelijker. Micron gaf de contouren aan. De vragen vullen deze in. Waar Micron zei: 'voorgenomen om door Gods genade bij dezen leer te blijven' zeggen de vragen: "in haar zult leven en sterven". Het "de wereld verzaken en een nieuw christelijk leven leiden" is bij de 'vragen van Voetius' een aparte vraag geworden (3). Wat óók opvalt is dat in de eerste vraag bij 'de leer' gevoegd wordt: "van onze kerk". We komen daar nog apart op terug.

Samenvattend kan worden gesteld: belijdenis doen is 'ja' zeggen op de leer (van onze kerk) als de ware en zaligmakende leer, overeenkomend met de Heilige Schrift. 'Ja' zeggen betekent dan: daarbij áltijd blijven in leven én in sterven. Het betekent ook de wandel, het leven, overeenkomstig die leer in te richten. En tenslotte het buigen onder de ambtelijke vermaning, terechtwijzing en kerkelijke tucht. Wanneer we het nog verder samenvatten, blijft over: leer én leven! Het belijdenis doen *van de leer* en *het leven* heeft dus heel oude papieren. De toevoeging: "van onze kerk" is ook niet overbodig. Je doet belijdenis in een *bepaalde* kerk, in ons geval de *plaatselijke* Gereformeerde Gemeente. Net als in de tweede doopvraag waar klinkt: de kerk *alhier*. We noemen het terloops. In de strijd met de remonstranten is dit niet overbodig gebleken. De remonstranten wilden dit oprekken, zo breed mogelijk. Onze vaders hebben de lidmaten willen binden aan de leer van de kerk *alhier*, om dwaling te voorkomen.

We geven gelijk toe dat dit niet zo goed past bij onze geïndividuali-seerde tijd. Een ieder heeft zijn *eigen mening* en we vragen daar, als mondige mensen, de ruimte voor. Die ruimte geeft belijdenis doen niet. Dan buigen onder Gods Woord, de belijdenis, de prediking, buigen met betrekking tot de levenswandel, óók buigen voor ambtelijk vermaan. Dit is heel anders dan wat ik ergens las: "Belijdenis afleggen van het geloof is het omhelzen van de genadebeloften die God bij de heilige Doop heeft gegeven en een voorbereiding op het deelnemen aan het heilig Avondmaal." Overigens, je hoort nog wel eens: ik doe belijdenis van mijn gelóóf. Wat bedoel je dan? De gedachte is nogal eens: ik belijd dat ik gelóóf. Wanneer later zo iemand aangesproken wordt op zijn belijdenis, of ergens elders lid wil worden omdat hij het met de prediking niet eens is, begrijpt hij niet dat hij dan zijn eed verbreekt. Hij heeft immers geen ja gezegd op de leer, maar belijdenis van zijn geloof gedaan! Jullie zullen wel voelen dat die gedachtegang bij onze vaders niet te vinden is.

Is het dan vrijblijvend? We moeten goed bedenken wat die leer van onze kerk is. Mogen we eens een paar dingen noemen? Wedergeboorte is noodzakelijk én nog mogelijk. De Heere wérkt dat nog naar de vastheid van Zijn soeverein welbehagen. Gods volk zal het leren en het wordt jullie ook allemaal verkondigd dat er buiten Christus geen behoudenis is. Dat alleen om Zijnentwil Gods deugden worden verheerlijkt. We zouden nog meer kunnen noemen. Alleen deze zaken zijn toch al onuitsprekelijk groot? Wat komt er dan ook een

klem op het ja-woord. Dat is dan toch ook zeggen: als ik onbekeerd ben moet er wat gebeuren in mijn leven! Dan kun je toch niet gemakkelijk zeggen: als onbekeerde kun je ook belijdenis doen? Ds. Kersten heeft het zo geschreven:

Je bent lid van de kerk, reeds krachtens geboorte en je bent gekomen op de leeftijd, die nu noopt tot het mondig worden, ook op kerkelijk erf. Dooplid blijven kunt u niet. En nu, één van beide: of je moet zeggen 't was me genoeg, de wereld kies ik voor mijn deel; óf je moet de weg der zonde verlaten en je onderwerpen aan Gods Woord en – erkennend de bemoeienissen, die Hij in onderscheiding van velen met u maakte – bij de kerk blijven. Als je belijdenis doet, bevestig je de band door God gelegd tussen jouw en de kerk. Weiger je de belijdenis, dan snijd je die band door, gewis jou ten verderve. Die zich van de kerk onttrekt, die doet tegen de ordinantie Gods.

En kent je ziel nog het leven in Christus niet, en heb je mitsdien geen innerlijke grond ten Avondmaal, de Heere ontferme Zich over u en zegene Zijn Woord aan u. Hij werke in u een gedurige onrust, een dode rank te zijn aan de wijnstok, en doe u worden een levend lid van Christus' Kerk, vruchten dragend des geloofs en der bekering waardig.

Dit brengt ons bij de band belijdenis – Heilig Avondmaal. Om hier in alle rust over te denken, gaan we eerst op een paar belangrijke thema's letten die Calvijn ons nagelaten heeft in zijn Institutie en Tractaat. We proberen daaruit een bloemlezing te geven, waar het direct betrekking heeft op het onderwerp. Met nadruk zeggen wij dus, dat het een persoonlijke selectie is en met klem willen we jullie raden het helemaal zélf te lezen. Deze lezing pretendeert daarom niet een volledige weergave te zijn van 'Calvijn'! We hebben geprobeerd hem daar te laten spreken waar het ons onderwerp aangaat. Ook ds. A. Vergunst heeft deze methode gevolgd. We hebben eerst zelf de bron gelezen en kwamen later tot de ontdekking dat ds. Vergunst eenzelfde soort selectie heeft gemaakt. Jullie zijn studenten. Leg het een maar naast het ander om te onderzoeken!

De sacramenten

In zijn algemene hoofdstuk over de sacramenten (hoofdstuk 14 uit boek 4 van de Institutie), wijst Calvijn erop dat een sacrament een **uitwendig teken** is waardoor de Heere de belofte Zijner goedgunstigheid jegens ons aan onze gewetens **verzegelt** om de **zwakheid van ons geloof** te versterken. Hier worden verschillende bezwaren tegenin gebracht. Calvijn noemt hen die erop wijzen dat ook **goddelozen** van het sacrament gebruik maken. De goddelozen halen zich een zwaarder verdoemenis op de hals door het gebruik van de sacramenten, maar dat doet aan de waardigheid van het sacrament niets af. Anderen zeggen dat een goed geloof geen versterking nodig heeft, dat twijfelt immers niet? Calvijn wijst er dan met nadruk op dat zulke mensen beter kunnen luisteren naar het gebed van de apostelen die baden om vermeerdering van het geloof. Het geloof, zo zegt Calvijn, heeft zijn trappen des levens. Hij spreekt dan in dit verband van het met brandende genegenheid hongeren en dorsten en naar Hem zuchten. **En wat is hiertoe nodig?** Drie weldaden worden genoemd: a) God leert en onderwijst door Zijn Woord; b) Hij versterkt ons door Zijn sacramenten; c) Hij verlicht onze harten door het licht van de Heilige Geest en opent ons hart voor het Woord en de sacramenten, **die anders slechts de oren zouden treffen en zich voor de ogen vertonen, maar het binnenste niet zouden roeren.**

Samengevat wijst Calvijn erop dat **er onderscheid is in gebruik van de sacramenten**. Wanneer er geen geloof is, is het zelfs tot verdoemenis. Anderzijds wijst hij ook op verschillende trappen des levens en daalt dan zover af dat hij spreekt over hongeren en dorsten naar Christus. Dit geloof wordt gewerkt door het Woord én de verlichting van Gods Geest. Opvallend en belangrijk is dat ook bij de sacramenten diezelfde Geest zo nodig is. In een volgende paragraaf zegt noemt hij die Geest de **inwendige Leermeester door Wiens kracht alleen de harten doordrongen en de genegenheden bewogen worden en voor de sacramenten de toegang tot onze zielen openstaat**. Zonder die werking is het sacrament ijdel en zonder betekenis! Het is dus van belang dat, wil het sacrament versterken er **van tevoren** door die Leermeester inwendig is onderricht.

Het is typisch Calvijn om die werking van Gods Geest zo te benadrukken. De prediking zal niet helpen, als het gezaaide niet door een hemelse daad vruchtbaar gemaakt wordt. Hierin moet **alles aan God toegeschreven worden**. Om met vrucht gebruik te maken van het sacrament is dus het onder de prediking, door Gods Geest gewerkte geloof noodzakelijk. Wat is het sacrament, dat zonder geloof ontvangen wordt, anders dan een zeer gewis verderf der kerk?, aldus Calvijn.

Het Heilig Avondmaal

In hoofdstuk 17 van boek 4 past Calvijn het voorgaande toe op het sacrament van het Heilig Avondmaal. We gaan weer luisteren. De Heilige Doop ziet Calvijn als het sacrament dat betekent en verzegelt dat God in Zijn huisgezin heeft opgenomen. Het Heilig Avondmaal toont en verzegelt dat de Heere als een goed Huisvader gedurende heel het leven voor Zijn kinderen zorgt. Deze **vromen** zijn door een verborgen vereniging met Christus verbonden. Die verborgen gemeenschap met Christus, dát wordt nu vooral in het Heilig Avondmaal betekend en verzegeld. Let er wel op: als Calvijn over 'ons' spreekt, gaat het dus over die vromen, die kinderen die in Gods huisgezin zijn opgenomen, zij die met Christus zijn verenigd. Met kracht houdt hij staande dat het eten en drinken bij dit sacrament **niet** het geloven in Christus Zelf is. **Door het waarchtig**

deel hebben aan Christus worden wij levendgemaakt. Het leven dat wij van Hem krijgen **wordt niet door eenvoudige kennis verkregen**, zoals niet het aanschouwen van het brood aan het lichaam voeding verschaft, maar het eten ervan. **Zo moet de ziel waarlijk en door en door Christus deelachtig worden**, opdat ze door Zijn kracht tot het geestelijk leven gesterkt worde. **Dus het is niet zo dat eten slechts geloven is.** Men eet gelovende Christus' vlees, omdat Hij door het geloof de onze wordt. **Het eten is de vrucht en uitwerking van het geloof.**

Heel kort gezegd: waar komt het nu op aan? Op die ware gemeenschap met Christus. Dit wordt niet door eenvoudige kennis verkregen. Het is dus niet het historisch geloof alléén wat de gang naar het Heilig Avondmaal met vrucht doet zijn. Er is méér nodig! Christus ingelijfd te zijn.

In het Heilig Avondmaal wordt het lichaam en bloed van Christus gegeten. Hoe? Dat gaat ons verstand ver te boven en is in woorden niet te zeggen. Het is de verborgen kracht van de Heilige Geest. Deze doet een kind van God gemeenschap hebben met Christus! Calvijn zegt: ik zie niet hoe iemand zou kunnen vertrouwen dat hij in het kruis van Christus de verlossing, en de rechtvaardigheid, en in Zijn dood het leven heeft, tenzij hij vooral steunt **op de ware gemeenschap met Christus Zelf.** Want de goederen zouden niet tot ons komen, indien Christus Zich niet **eerst tot de onze maakte!**

De goddelozen t.o. de gelovigen

Zij die Christus' Geest dan ook niet bezitten, kunnen Christus evenmin eten. **Al te onwaardig wordt Christus verscheurd** wanneer Zijn lichaam als dood en krachteloos aan ongelovigen wordt prijsgegeven (tegen de roomsen!). De goddelozen gaan van het uiterlijk deelnemen ledig weg. De gelovigen worden echter tot de Bron geleid en putten het leven uit Gods Zoon. Het sacrament is een hulpmiddel dat hen, die in Christus zijn ingelijfd, meer en meer met Hem doet samengroeien, totdat Hij Zich geheel verenigt in het hemelse leven.

De ongelovigen hebben slechts deel aan het zichtbare teken. Ze eten met de tanden, niet met het hart. **Het brood zoekt de honger van de inwendige mens.** *De discipelen hebben het brood den Heere gegeten, Judas het brood des Heeren.* Die het christelijk geloof wel met de mond belijden, maar met hun daden loochenen, eten Christus' lichaam niet, want ze moeten niet tot Christus' leden gerekend worden. Christus' lichaam en bloed zal ten leven zijn, als het in waarheid zelf geestelijk wordt gegeten en geestelijk wordt gedronken. **Het is dus onmogelijk het lichaam van Christus waarlijk, maar niet geestelijk te eten.** De sacramenten werken alleen **in de uitverkorenen**, wat ze betekenen. **De verworpenen** worden van de gemeenschap daaraan afgehouden.

Noodzakelijkheid zelfonderzoek

De Heere heeft dit sacrament gegeven a) tot Christus' gedachtenis; b) tot belijdenis met de mond van wat ons geloof in het sacrament bekend heeft: Christus' dood ons leven; c) tot een vermaning om rein en heilig te leven in liefde en eendracht. Wie onwaardiglijk eten en drinken zijn schuldig aan het lichaam en bloed des Heeren. **Evenals wij zien dat dit heilige brood van het Avondmaal des Heeren een geestelijke spijs is, zoet en lieflijk en evenzeer als heilzaam voor de vrome dienaren Gods, door wier smaak zij gevoelen, dat Christus hun leven is, door welke zij tot dankzegging worden opgewekt en tot onderlinge liefde worden vermaand, zo verandert het aan de andere kant in een zeer schadelijk venijn voor allen, wier geloof het niet voedt en versterkt, en die het niet opwekt tot belijdenis van lof en tot liefde. Zulke mensen, die zonder een vonkje geloof, zonder enige ijver der liefde zich als varkens begeven tot het gebruik van 's Heeren Avondmaal, onderscheiden het lichaam des Heeren niet.** Want in zoverre ze niet geloven, dat dat lichaam hun leven is, doen zij het alle mogelijke smaadheid aan, het berovend van al zijn waardigheid, en door het eindelijk zo te ontvangen ontheiligen en bezoedelen ze het. Door dit onwaardig eten **halen zij zich de verdoemenis op de hals.** Want hoewel ze geen vertrouwen op Christus hebben, belijden ze toch door het ontvangen van het sacrament, dat alleen in Hem voor hen de zaligheid gelegen is en zweren zij elk ander vertrouwen af. **Ze zijn hun eigen aanklagers en verzegelen zelf hun eigen verdoemenis.** Daarom gebiedt Paulus, dat de mens zichzelf beproeve. Daarmee heeft hij gewild dat een ieder in zichzelf afdaald, en bij zichzelf overweegt, of hij met een innerlijk vertrouwen des harten steunt op de zaligheid door Christus verworven, of hij die door de belijdenis zijns monds erkent en of hij door te streven naar onschuldigheid en heiligheid zich toelegt op de navolging van Christus.

Samenvattend: het Heilig Avondmaal wordt alleen door Gods kinderen met vrucht gebruikt. Het is Gods Geest Die zorgt voor dat geestelijk eten en drinken, waardoor er kracht ten leven uitgaat van de Zone Gods. Anderzijds: wanneer die gemeenschap met Christus er niet is, en tóch gebruik wordt gemaakt van het Heilig Avondmaal, wordt het lichaam van Christus verscheurd, wordt het gegeten ten verdoemenis. Daarom is **zelfbeproeving** noodzakelijk. We komen er straks in het traktaat nog op terug. **Hoeveel pijn doet het dan, wanneer gezegd wordt dat dit een neerleggen op de pijnbank is, of een in zichzelf wroeten!** Het gaat om twee zaken: de teerheid van de tekenen en zegelen van het lichaam en bloed van Christus én het eten ten verdoemenis!

De bezwaarde harten

Calvijn weet op dat moment terstond de bezwaarde en verslagen harten aan te spreken. Hij ziet dan op de **arme en door angst en droefheid benauwde zondaar**. Zelfonderzoek betekent niet dat je vindt dat je rein bent van alle zonde, of door schuldbelijdenis voor de priester jezelf waardig bevindt. **Het is voor de zieken een geneesmiddel, de zondaren een troost, de armen een groot geschenk**. Het brengt de gezonde mensen en rijken niets aan van enige betekenis. Buiten Christus Die het leven is, is voor die armen alles de dood. Ze zouden wegwijnen en vergaan. Daarom is het ook zo nodig dat het Heilig Avondmaal **dikwijls** wordt bediend. Er zou geen samenkomst der gemeente moeten zijn zonder prediking des Woords, gebeden, uitdeling van het Avondmaal en aalmoezen. We komen er straks nog op terug.

Het Tractaat – verdieping

In de tijd dat de Institutie is ontstaan tussen 1536 (1^e uitgave) en 1559 (laatste uitgave), heeft Calvijn een Tractaat geschreven (1541). Dit was zo'n 10 jaar na de godienstgesprekken op de Marburg (Luther, Melancton, Calvijn, Zwingli). Het poogt op milde wijze tot eenzelfde geluid te komen. Daardoor is het ook heel pastoraal van opzet. Meer dan in de Institutie hoor je de pastor Calvijn aan het woord. We luisteren weer mee. Sommige dingen komen terug, maar dan nu verdiepend.

Wedergeboorte noodzakelijk

Waar Calvijn in de Institutie de scherpe scheiding maakte tussen de gelovigen en ongelovigen, ook met betrekking tot het Heilig Avondmaal, horen we in het Tractaat:

“Doch omdat het leven waartoe Hij ons heeft vernieuwd, geestelijk is, moet ook de spijs om ons in dat leven te houden en te bevestigen, geestelijk zijn. Want wij moeten verstaan, dat God ons niet alleen geroepen heeft om eenmaal Zijne hemelse erfenis deelachtig te zijn, maar dat Hij in hope ons reeds eniger mate in het bezit er van heeft gesteld; dat Hij ons niet alleen het leven belooft, maar er ons reeds in overplant, ons reddende van den dood. Daarom heeft Hij, toen Hij ons tot Zijne kinderen aannam, ons wedergeboren uit onvergankelijk zaad, dat is Zijn Woord, in onze harten - geplant door Zijn Heiligen Geest.” En even verder: “Nu getuigt de ganse Schrift, dat het gees-telijk brood, waardoor onze zielen worden onderhouden, hetzelfde Woord is, waardoor de Heere ons heeft doen wedergeboren worden.”

Hoe heel duidelijk leert Calvijn dat om tot die kinderen te behoren die door de Heere in het leven worden behouden, wedergeboorte noodzakelijk is. Dat is een eenzijdig werk Gods door Zijn Woord. De sacramenten zijn nu om déze kinderen Gods te versterken.

Kennis ellendestaat

In de Institutie is genoemd dat zelfbeproeving noodzakelijk is. In het Tractaat gaat Calvijn dat verder bevindelijk uitwerken. Na het noemen van de drie redenen waartoe het Avondmaal is ingesteld (zie ook het Avondmaalsformulier), gaat Calvijn beschrijven hoe het nu alleen tot nut kan zijn:

“Wij kennen het nut, als wij letten op onze armoede, waarin het voorziet. Het kan toch niet anders, of onze ziel komt in wonderlijke beroering en kwelling, als wij bedenken, wie wij zijn en onderzoeken wat er in ons wordt gevonden. Want niemand onzer kan de minste zweem van rechtvaardigheid in zichzelf ontdekken. Integendeel, wij zijn zo vol van zonde en ongerechtigheid dat er geen andere aanklager nodig is om ons te beschuldigen en geen andere rechter om ons te veroordelen dan ons geweten. Hieruit volgt dat de toorn van God op ons rust, en niemand den eeuwigen dood kan ontkomen. Als wij niet ingeslapen of verstompt zijn, kan het niet anders, of deze verschrikkelijke gedachte zal ons een eeuwigdurende gehenna (hel) zijn, om ons te folteren en te kwellen. Wij kunnen nooit aan de gerechtigheid Gods denken, of wij zien onze veroordeling er uit volgen. Wij zijn dus reeds in den afgrond des doods tenzij onze genadige God er ons uitredt. Sterker nog, hoe kunnen wij de hope der opstanding koesteren, als wij op ons vlees zien, dat enkel tot verrotting en ongedierte overgaat? Zowel naar het lichaam als naar de ziel zijn wij dus meer dan ellendig, als wij in onszelf blijven, en het kan niet anders of wij verkeren door het gevoel van deze diepe ellende in grote smart en angst der ziel. Om ons nu daaruit te redden heeft de hemelse Vader ons het Avondmaal gegeven als een spiegel, waarin wij onze Heere Jezus Christus aanschouwen, gekruisigd om onze zonden en schuld te vernietigen, en verzezen om ons van dood en verderf te verlossen en ons in hemelse onsterfelijkheid te herstellen.”

In het Heilig Avondmaal geeft hij aan dezulken die onbekwaam zijn tot enig goed en niets tot de zaligheid kunnen bijdragen getuigenis, dat wij als deelgenoten aan het lijden en sterven van Christus ook alles hebben wat ons nuttig en heilzaam is. Hij legt in het Avondmaal al de schatten Zijner geestelijke gaven bloot. **Deze worden echter nooit ons eigendom, vóórdát Hij de onze is**. Het wezen en de grond van het sacrament is de Heere Jezus. Vervolgens de vrucht van Zijn lijden en sterven. Het gaat dus allereerst om de Persoon van Christus. Om Hem is het ook Gods kinderen te doen. Daarná de vrucht. Het is te horen in het bevel van Christus om Zijn lichaam te eten en Zijn bloed te drinken. Christus voegt er dan bij dat het lichaam gebroken wordt en Zijn bloed vergoten. We moeten dus niet zonder meer deelnemen aan Zijn lichaam en bloed, maar de vrucht ervan moet worden gemaakt. Anderzijds dat we niet tot het genot van de vrucht kunnen komen,

dan door deel te hebben aan Zijn lichaam en bloed, waardoor de vrucht is voortgebracht.

Hier zou ik met klem willen vragen: verstaan wij zó het bevel van Christus? Hoe vaak wordt dit niet uitgelegd: je moet gaan, want Christus beveelt het? **Calvijn wijst zo nadrukkelijk op de noodzakelijkheid van de gemeenschap met de Persoon van Christus.** Als we aan Hem geen deel hebben, dan ook geen deel aan de vrucht.

De gestalte van Gods kind

Onder het 'derde hoofdpunt' beschrijft Calvijn de gestalte van Gods kinderen. Hij waarschuwt ernstig voor misbruik van dit sacrament door minachtend en zorgeloos tot dit sacrament te naderen en niet daar te gaan waar de Heere roept. Ontheiliging en bezoedeling van wat God zozeer geheiligd heeft, is een heiligschennis, die niet geduld mag worden. Paulus kondigt niet voor niets een verschrikkelijk oordeel aan aan hen die het onwaardiglijk gebruiken. **Is er in de hemel of op aarde iets van zo grote prijs en waarde dan het lichaam en bloed van Christus? Daarom vermaant hij ons onszelf nauwkeurig te onderzoeken**, opdat wij het naar behoren zouden gebruiken. In dit onderzoek moeten we ons aan het bevel des Heeren houden. **Gehoorzamen wij hieraan, dan moeten wij onder-zoeken of wij waar berouw hebben in ons hart en waar geloof in onze Heere Jezus Christus.** Deze twee zijn zo onafscheidelijk aan elkaar verbonden, dat het één zonder het ander niet kan bestaan. Belijden wij dat ons leven in Christus is, dan moeten wij tevens erkennen dat wij in onszelf dood zijn. Om in Hem onze kracht te zoeken, moeten wij verstaan, dat wij uit onszelf machteloos zijn. **Om al ons heil in Zijn genade te kunnen hebben, is het noodzakelijk dat wij onze ellende kennen buiten Hem.** Om Zijn rust te genieten, moeten wij in onszelf niets dan kwelling en onzekerheid gevoelen. Zulk een gevoel kan niet bestaan of het brengt ten eerste een **misnoegen over ons ganse leven voort**, vervolgens **bekommering en vrees**, en eindelijk **de begeerte naar en liefde voor gerechtigheid**. Hij die de schandelijkheid van zijn zonde kent en het verdorvene van zijn toestand en zijn hoedanigheid, zolang hij van God vervreemd is, gevoelt zulk een schaamte, dat hij gedwongen wordt misnoegd over zichzelf te zijn, zichzelf te veroordelen, en van grote droefheid te treuren en te zuchten. **Bovendien komt terstond het oordeel Gods, dat de zondige ziel tot wonderlijke angst perst, zodat zij geen enkel middel ter ontkoming ziet, en niets ter verontschuldiging kan aanvoeren.** Met zulk een kennis van ellende kunnen wij de goedheid Gods smaken.

Willen wij naar behoren deelnemen, dan moeten wij in onwankelbaar vertrouwen des harten de Heere Jezus als onze enige gerechtigheid, ons enig leven en onze enige zaligheid aannemen, al Zijn beloften aannemen als vast en zeker gegeven, van alle schepselen afzien en volkomen rusten in Hem alleen en Zijn genade.

Daar wij de noodzakelijkheid niet inzien, die toch bestaat, dat Hij ons te hulp komt, is het nodig, dat wij in het diepst van ons hart waarlijk onze ellende gevoelen, die ons naar Hem doet hongeren en dorsten. Het zou immers dwaasheid zijn voedsel te zoeken, zonder eetlust te hebben. Hiertoe moet niet alleen de maag leeg zijn, maar ook in goede orde om voedsel te kunnen ontvangen. De ziel moet door de honger gedrongen worden en een vurige begeerte hebben om gereinigd te worden, zal Hij door het Heilig Avondmaal verzadigd worden.

Als wij Christus begeren, hebben we ook een begeerte naar Gods gerechtigheid, dat is: naar Gods geboden te leven. Wat verborgen in het hart is gewerkt, komt in de zichtbare uiterlijke daden openbaar.

Hoe dikwijls Heilig Avondmaal?

Opvallend genoeg is Calvijn in zijn Tractaat minder resoluut dan in de Institutie. Hij vindt dit niet met zekerheid te bepalen. Wel zegt hij: vaker dan velen gewoon zijn. In welingerichte gemeenten, zegt Calvijn, zo dikwijls als de leden bekwaam zijn het te dragen. Noordzij wijst erop dat, hoewel in de DKO is geschreven: zes keer per jaar, het in de praktijk niet meer dan drie of vier keer per jaar is geweest. Ook in de DKO staat: "zoveel mogelijk is". In onze gemeenten met vele vacante plaatsen, houden we die regel: zoveel mogelijk is. Er kunnen ook dringende redenen zijn om bijvoorbeeld van vier naar drie te gaan. Dit is ter beoordeling van de kerkenraad, mits blijft staan: niet afhankelijk van de behoefte van mensen. Calvijn noemt drie redenen waarom men geen Avondmaal zou kunnen houden: a) eigen onwaardigheid; b) de onwaardigheid van mededisgenoten; c) niet nodig. Tegen de eersten zegt hij dat het Avondmaal juist gegeven is tot versterking. **Calvijn wil de zielen die door bezwaren gedrukt zijn, echter niet dwingen! Ze mogen wachten tot de Heere hen eruit verlost.** Wat de tweeden betreft wijst Calvijn dat dit ter beoordeling is van de kerkenraad en dat een ieder zichzelf heeft te beproeven.

Om deze reden vind ik het ook absoluut verkeerd als er dwang wordt uitgeoefend om direct na belijdenis te hebben gedaan, deel te nemen aan het Heilig Avondmaal. Soms gebeurt het dat een kerkenraad bij deze leden op bezoek gaat en hen bijna dwingt om zich te bekeren en ten Avondmaal te gaan. We hebben aan het begin gezien dat zó de vragen niet waren. Ook Calvijn wijst op de zelfbeproeving. **Dit hebben onze vaders overgenomen in het formulier.** Opvallend genoeg begint dit niet met de instelling uit de Evangeliebeschrijvingen, maar met 1Korinthe 11 waar Paulus de nadruk legt op de zelfbeproeving. **Dat staat blijkbaar in tussen belijdenis en Avond-maalsgang.** Heel duidelijk heeft Calvijn toch beschreven waaruit die zelfbeproeving bestaat. Hij noemt het eten als onbekeerde zelfs het nemen van vergif! Dan mag een kerkenraad toch niet aanzetten tot het eten van vergif? Is dat pastoraal? **Integendeel! Vanwege de heiligheid van het sacrament waar zij over hebben te waken naar het bevestigingsformulier, die heilige**

tekenen en zegelen – van-wege het eten en drinken van een oordeel – mag én moet toch worden onderzocht of men grond heeft om ten Avondmaal te gaan?

Calvijn schrijft hier ook over m.b.t. een predikant: “Bovendien zal het dikwijls voorkomen, dat de vergrijpen niet van dien aard zijn, dat men de daders kan uitsluiten. Het kan zijn, dat de leraar bij zichzelf over-tuigd is, dat iemand onwaardig is, en dit toch niet kan uitspreken en den onwaardige het Avondmaal ontzeggen, tenzij hij hem door het kerkelijk oordeel kan overtuigen. In zulke gevallen rest ons geen ander hulpmiddel dan God te bidden, dat hij de gemeente meer en meer van alle ergernissen verlosse, en de jongste dag te verbeiden waarop het kaf voor altijd van de goede tarwe zal worden gescheiden.”

Het Avondmaalsformulier

Zó vinden we ook het Avondmaalsformulier die twee delen: zo beproeve een iegelijk zichzelf. Deze beproeving bestaat uit drie delen. En het deel: tot Zijner gedachtenis. En aldus zult gij Zijner daarbij gedenken. Dáárom wordt op grond van Gods Woord en in navolging van Calvijn áltijd op die twee kanten gewezen in de voorbereidingspreek, die dan ook scherp mag zijn. Wanneer we hier niet luisteren, omdat we toch belijdenis hebben gedaan van óns geloof, zal het straks toch openbaar komen. Wee, als een dienstknecht zó voor zijn gemeente moet bidden! In de tijd van Smijtegelt, waar de avondmaalsgang een godsdienstplicht geworden was voor de belijdende leden, klaagde hij ook reeds dat het alleen voor Gods kinderen was ingesteld. Hoe separerend zijn juist ook de avondmaalspreken van Smijtegelt!

Laten we ook de troost niet vergeten. Wanneer de Heere aan Zijn tafel brengt (!), midden in de dood liggend, Gods oordeel zo waardig, omdat Hij de zonden haat en straffen móet en Hij geeft door Zijn Geest gemeenschap met Christus, dan klinkt het in het Formulier de Borgtocht van Christus:

“Eerstelijk, dat wij ganselijk in onze harten vertrouwen dat onze Heere Jezus Christus (naar luid van de beloften, die den voorvaderen in het Oude Testament van den beginne af geschied zijn) van den Vader in deze wereld gezonden is, ons vlees en bloed heeft aangenomen, den toorn Gods (onder welken wij eeuwiglijk hadden moeten verzinken) van het begin Zijner menswording tot het einde Zijns levens op aarde voor ons heeft gedragen, en alle gehoor-zaamheid en gerechtigheid der Goddelijke wet voor ons heeft vervuld; voornamelijk loon Hem de last van onze zonden, en van den toorn Gods. het bloedige zweet in den hof uitgedrukt heeft; waar hij gebonden werd, opdat hij ons zou ontbinden; daarna ontelbare smaadheden geleden heeft, opdat wij nimmermeer te schande zouden worden; onschuldig ter dood veroordeeld is, opdat wij voor het gericht Gods zouden vrijgesproken worden; ja Zijn gezegend lichaam aan het kruis heeft laten nagelen, opdat Hij het handschrift onzer zonden daaraan zou hechten; en heeft also de vervloeking van ons op Zich geladen, opdat Hij ons met Zijn zegening vervullen zou; en heeft Zich vernederd tot in de allerdiepste versmaadheid en angst der hel, met lichaam en ziel, aan het hout des kruises, toen Hij riep met luider stem: Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten? Opdat wij tot God genomen en nimmermeer van Hem verlaten worden; en heeft eindelijk met Zijn dood en bloedstorting het nieuwe en eeuwige Testament, het verbond der genade en der verzoening besloten, toen Hij zeide: Het is volbracht.”

We gaan afronden. Belijdenis en Heilig Avondmaal. We hebben gehoord: daar ligt de zelfbeproeving tussen. Dat geldt **een ieder!** De Heere geve dat wanneer het niet kan! De Heere geve dat wanneer er een lichtvaardig aangaan is. Hij geve dat óók als er grond mag zijn om ten dis te worden geleid. Weet dit. De vraag was belangrijk...en toch. Bij Gods kinderen begint het niet met het Avondmaal. Er gaat een vraag aan vooraf: mijn ziele doorziet gij uw lot, hoe zult gij rechtvaardig verschijnen voor God.

Nieuw-Beijerland, ds. D. de Wit